

УДК 343.141

**МАТЕРІАЛИ ФОТОЗЙОМКИ, ЗВУКОЗАПИСУ, ВІДЕОЗАПИСУ
ТА ІНШІ НОСІЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ВИД ДЖЕРЕЛА ДОКАЗУ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

**MATERIALS OF PHOTOGRAPHY, AUDIO RECORDING, VIDEOTAPE RECORDING
AND OTHER CARRIERS OF DATA AS TYPE OF SOURCE
OF PROOF ARE IN CRIMINAL REALIZATION**

Павлюк В.В.,

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
капітан міліції*

Стаття присвячена визначенню місця матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації як виду джерела доказів у кримінальному провадженні. Виокремлення такого виду доказів, як матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації у КПК України, вказує на потребу його подальшого вивчення та дослідження в межах процесуального порядку їх отримання та залучення до матеріалів провадження. Проаналізувавши норми КПК України, ми спробуємо виділити основні процесуальні дії, які спрямовані на збір вказаного виду джерела доказів.

Ключові слова: фотозйомка, звукозапис, відеозапис, інші носії інформації, слідчий, прокурор, ухвала, слідчий суддя.

Стаття посвящена определению места материалов фотосъемки, звукозаписи, видеозаписи и других носителей информации как вида источника доказательств в уголовном производстве. Выделение такого вида доказательств, как материалы фотосъемки, звукозаписи, видеозаписи и другие носители информации в КПК Украины, указывает на необходимость его последующего изучения и исследования в пределах процессуального порядка их получения и приобщения к материалам производства. Проанализировав нормы КПК Украины, мы попробуем выделить основные процессуальные действия, которые направлены на сбор указанного вида источника доказательств.

Ключевые слова: фотосъемка, звукозапись, видеозапись, другие носители информации, следователь, прокурор, постановление, следственный судья.

The article is devoted a location materials of photography, audio recording, videotape recording and other carriers of data, as a type of source of proof in a criminal production. The selection of such type of proofs, as materials of photography, audio recordings, videotape recordings, and other carriers of data in KPC of Ukraine, specifies on his necessity of subsequent study and research within the limits of judicial order of their receipt and attaching to materials of production. Analyzing the norms of KPC of Ukraine, we will make attempt select basic judicial actions which are directed on collection of the indicated type of source of proofs.

Key words: photography, audio recording, videotape recording, other carriers of data, investigator, public prosecutor, decision, investigation judge.

Постановка проблеми. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України містить багато новел, які до цього не були відомі кримінальному процесу, та змін, які суттєво вплинули на процесуальний порядок розслідування кримінального провадження. Такі зміни торкнулися і процесуальних джерел доказів. Документи як джерела доказів у новому КПК України поділяються на види, одним з яких є мате-

ріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні). Даний вид джерела доказу не в повній мірі є дослідженим, що підкреслює його значимість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробкою питання щодо дослідження доказів та їх джерел у кримінальному процесі займалися такі науковці, як О. Батюк, А. Дубинський, Л. Карнеєва,

Н. Карпов, В. Лисиченко, М. Михеєнко, Д. Письменний, М. Строгович, О. Татаров, Л. Удалова, О. Чувицький та інші.

Виклад основного матеріалу. З впровадженням нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) суттєво було змінено процесуальний порядок збирання доказів у кримінальному провадженні.

КПК України у частині 2 статті 84 визначає, що процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Ми хотіли б зупинитися на розгляді такого джерела, як документи, а саме одного з його видів – матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

Аналізуючи норми чинного КПК України у розрізі даного питання, вважаємо за необхідне зазначити, що отримання матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації належить стороні обвинувачення, стороні захисту, потерпілому з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Так, виходячи зі змісту ст. 93 КПК України сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК.

Сторона захисту, потерпілий здійснюють збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Ініціювання стороною захисту, потерпілим проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчим суддею [1].

Існує думка, що захист може використовувати як докази лише матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису, інші носії інформації, а також висновки ревізій, актів перевірок. Решта доказів категорії «документи» «народжується» самим слідством, відтак, ним і використовується [2]. Ми не погоджуємося з даним баченням, оскільки сторона захисту має право ініціювати проведення будь-яких процесуальних дій, які вважає важливими, для проведення (ч. 1 ст. 220 КПК України) шляхом подачі клопотання, яке

слідчий, прокурор зобов'язані задовольнити за наявності відповідних підстав.

П.М. Бірюкова зазначає, що у разі витребування певних речей чи інформації незрівнянно вищі шанси отримати необхідне має сторона обвинувачення, ніж сторона захисту. Адже у разі відмови сторона обвинувачення може скористатися своїм виключним правом проводити такі слідчі дії, як обшук та виїмка, і вилучати речі, вже не використовуючи інститут витребування, а відтак, вже не потребуючи згоди володільця запитуваного [3, с. 14].

Вимоги захисника до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та фізичних осіб не є обов'язковими до виконання, а тому вони можуть ігнорувати запити про надання речей, копій, документів, відомостей. Таке безрезультатне звернення захисника до вказаних органів і визначає КПК України, а саме – заявлення клопотань щодо проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні як гарантія захисту прав учасників кримінального процесу.

З розвитком комп'ютерних та технічних інновацій матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні) відіграють значну роль в процесі доказування у кримінальному провадженні. Також визначне місце серед інших видів документів вони набувають у світлі подій, що відбуваються у нашій державі. Так, за допомогою камер спостережень на будівлях, тобто їх відеозаписів, фотозйомки та відеозаписів з мобільних пристроїв громадян, органи розслідування мають змогу більш повно сприймати та відображати події, планувати та проводити необхідні та невідкладні процесуальні дії, що мають значення у кримінальному провадженні, але за умови їх отримання у визначеному процесуальному порядку – без істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Аналізуючи судову практику [4] та матеріали кримінальних проваджень (понад 25 проваджень підслідних ОВС), нами визначено те, що для отримання матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації слідчі звертаються до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей та документів.

Тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку).

Тимчасовий доступ до речей і документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду (ст. 159 КПК України).

Заслужує на увагу узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, яке вказує, що найбільше спірних й проблемних питань виникало під час розгляду слід-

чими суддями саме цих клопотань. Так, спірними та нерегульованими є такі питання: подання клопотання оперативно-розшуковим підрозділом; строк, протягом якого клопотання повинно бути розглянуто слідчим суддею про тимчасовий доступ до речей і документів; процесуальний статус особи, у якої перебувають речі та документи КПК, не визначено та багато інших [4].

Наступна дія, під час якої можуть бути отримані матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації, визначена у ст. 234 КПК України – це обшук. Так, обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

Фактичною підставою для проведення обшуку є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення його мети. До них можна віднести достатні відомості про те, що знаряддя кримінального правопорушення або майно (речі й цінності), здобуте у результаті його вчинення, а також інші предмети і документи, що мають значення для розкриття правопорушення, відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення знаходяться у певному приміщенні або місці чи в якій-небудь особі.

Такі дані можуть бути одержані кримінальним процесуальним шляхом і міститися в матеріалах кримінального провадження (у показаннях та інших повідомленнях громадян і посадових осіб, заявах, поясненнях, рапортах), у протоколах слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та ін. Ці дані також можуть бути отримані оперативно-розшуковим шляхом. Важливим є те, що докази, на підставі яких виносяться клопотання про проведення обшуку, повинні відповідати вимогам допустимості (статті 86-88 КПК).

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою отримання та залучення матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації передбачено КПК України.

При узагальненні судової практики [4] також з'являються проблемні питання щодо процесуального порядку їх проведення. Наприклад, має місце звернення з клопотанням про надання дозволу на заняття (отримання) інформації з транспортних телекомунікаційних мереж відповідно до слідчого судді першої інстанції, а згідно зі ст. 247 КПК – це повноваження слідчого судді апеляційного суду.

Відповідно до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 року негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України (ст. 246 КПК).

До таких дій відноситься зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, з електронних інформаційних систем без відома власника, володільця або утримувача.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого виду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Під зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж розуміється спостереження, відбір та фіксація змісту інформації уповноваженими оперативними підрозділами із використанням у встановленому законодавством порядку відповідних технічних засобів, а також одержання, перетворення і фіксація різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку.

Негласна слідча (розшукова) дія зі зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж може проводитись також з метою конспіративної фіксації та відтворення у формі, придатній для автоматизованої обробки засобами ПЕОМ даних, що передаються мережею Інтернет та іншими мережами передачі даних.

За результатами зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж може бути зафіксована інформація, що вказує на ознаки кримінального правопорушення в діях підозрюваного, обвинуваченого, а також відомості про протиправну діяльність окремих осіб, що контактували із цими особами через канали телекомунікаційної мережі у проміжок проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Ці відомості у ході проведення негласної слідчої (розшукової) дії фіксуються на матеріальних носіях у форматі, придатному для відтворення слідчим, прокурором або судом з метою проведення інших процесуальних дій (допитів, призначення експертиз тощо).

ВССУ України роз'яснив, що під час здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні слідчим суддям, необхідно враховувати, що у КПК передбачено декілька процесуальних дій, які мають певні схожість. Зокрема, ст. 263 та 268 КПК передбачено такі негласні слідчі (розшукові) дії, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, а ст. 159 та п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК – такий захід забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до документів, які знаходяться в операторів та провайдерів телекомунікацій та містять інформацію про зв'язок абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалість, зміст (вхідні чи вихідні з'єднання, «смс» та «ммс» тощо), маршрути передавання тощо.

Слід зазначити, що процесуальні дії, передбачені ст. 263 та 268 КПК є негласними слідчими (розшуковими) діями, дозвіл на проведення яких надає слідчий суддя суду апеляційної інстанції, інформація щодо цих дій згідно із законом України «Про державну таємницю» та п. 4.12.4, 4.12.5 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 року № 440, містить відомості, що становлять державну таємницю. Так, дії, передбачені ст. 159 та п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК, є заходами забезпечення кримінального провадження, дозвіл на вжиття яких надає слідчий суддя суду першої інстанції, при цьому відомості щодо таких дій не становлять державної таємниці.

Висновок. Необхідно виокремити основні процесуальні дії, що спрямовані на отримання матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації:

1) шляхом застосування заходу забезпечення кримінального провадження – тимчасового доступу до речей та документів;

2) шляхом проведення слідчих (розшукових) дій – проведення обшуку;

3) шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій – відповідно до ч. 1 ст. 256 КПК протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Кожна з зазначених дій є складною за процесуальним порядком її проведення і заслуговує на увагу науковців та законодавців щодо удосконалення норм чинного законодавства. Доповнення, які можуть бути внесені при вивченні узагальнень судової практики, міжнародного досвіду, можуть суттєво вплинути на процесуальну форму, порядок проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні, насамперед, під час збору, перевірки та оцінки доказів у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 т. за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с., Т. 2. – 664 с.
2. Істинне обличчя принципу змагальності за новим Кримінальним процесуальним кодексом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yuricom.com/ua/consultation/faq/?id=11507>.
3. Бірюкова П.М. Модель змагальності за проектом Кримінального процесуального кодексу (в порівнянні з іншими країнами світу) / Бірюкова П.М., Островська М.А. // Адвокат. – 2012. – № 4. – С. 12–16.
4. Узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження відповідно до розділу II Кримінального процесуального кодексу, який набрав законної сили з 20.11.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ksa.court.gov.ua>.